

Az ipari fejlődés hatása a város kialakulására, Dunaújváros példáján vizsgálva

Prokaj Fatime

Tájérendező- és kertépítő mérnök alapképzési szak – nappali tagozat

Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet –

Településépítészeti és Települési Zöldinfrastruktúra Tanszék

Belső témavezető: Szövényi Anna Andrea, tanszékvezető és egyetemi docens,
Településépítészeti és Települési Zöldinfrastruktúra Tanszék

Külső témavezető: Takács Eszter, okl. építészmérnök és vezető tervező, Pro Arch Építész Stúdió
Bt.

A szakdolgozatom témája az ipari fejlődés városépítészeti hatásait vizsgálja Dunaújváros példáján keresztül. A szovjet modell alapján megvalósuló iparosítás nemcsak a gazdaságot, hanem a városok szerkezetét és arculatát is átalakította. Hat területen idézett elő jelentős változást, melyek maga az urbanizáció fellendülése, lakótelepek építése, közlekedési infrastruktúra változása, szociális- és közszolgáltatások előtérbe kerülése, térszerkezeti változások, valamint új kulturális hatások/hagyományok kialakulása.

A dolgozatban 4 időintervallumban fogom megvizsgálni, hogy hogyan és milyen ütemben fejlődött együtt a város és az ipar, illetve a szakdolgozat végén kicsit kitérek majd a fentebb említett szempontokra, hogy megjelentek-e Dunaújvárosban, és ha igen akkor pedig milyen formában/mennyiségben. Az elemzés első felében az általános adatokat vizsgáltam meg, például földrajzi adottságok, népesség változás, rövid történeti áttekintés, valamint a város szerkezetét, a Település szerkezeti tervet és a Vármegyei területrendezési tervet is belefoglaltam ebbe a részbe. A vizsgálat alanya pedig Dunaújváros lett, mivel itt épült az első nagy Vaskohászati gyár a 20.században, ezzel együtt pedig az első új iparvárosok egyike lett. A város és maga az ipar is, a kommunizmus alatt folyamatosan bővült és fejlődött minden évtizedben, így jól meg tudja mutatni minden kor sajátosságát.

Az első nagy gyárt az Első 5 éves tervbe foglalták bele, melyben helyszínéül meg is jelölték, az akkor még Dunapenteleként ismert, Dunaújvárost. Azonban a gyárba munkások kellenek, a munkásoknak pedig otthon, melyet az itt lévő kis falucska nem tudott biztosítani, így a kohóval szinte majdnem egy időben, a város is elkezdett épülni.

A részletes vizsgálatok keretein belül korszakonként vizsgáltam meg az város és a Vasmű párhuzamos fejlődését. Mindegyik városrész más és más volt, voltak rosszabb és jobb beépítési trendek. Az 50'-60' években például keretes szerkezetű volt a városkép, amit a 70' években egy magasházas, sűrű beépítés váltott fel, a megnövekedett lakásigényeknek köszönhetően. A 80' években történt beépítés a kettő között találta meg a helyét, magasházas beépítésű a városrész, mégis keretesszerkezetet idézi az elrendezésével. Az ipari vizsgálatok alatt pedig szépen kirajzolódott a Vasmű fellendülése és hanyatlása is. Megfigyelhető volt, hogy amikor az ipar a legsikeresebb pontján volt, akkor a város építése is intenzívebb volt, míg amikor az ipar többé-kevésbé elkészült, a város is lelassult, mint lakás mennyiségben, mind szerkezeti kinézetben.

Az urbanizáció fellendülését bizonyítja a népesség adatok vizsgálata, ami 50'-70' években folyamatosan nőtt, a 80' évektől csökkenés figyelhető meg ugyan, de addigra már alább hagyott az emberek lelkesedése az ilyes fajta „munkás” életvitel után, illetve a 80' évek után kezdett vége lenni a központi fejlesztéseknek és előtérbe kerültek az egyéni fejlesztések lakások és ipar szempontjából is.

Lakótelepek építése a 60' évektől kezdett elterjedni hazánkban, ezzel egy időben el is készült városunkban az első lakótelep, mely a Technikum városrész. Ezt követően minden évtizedben építettek egy lakótelepet Dunaújvárosban. A 90' években már nem épült, és nem is terveztek lakótelepeket.

Közlekedési infrastruktúra városon belül vizsgálva: a fejlesztés célja az volt elsősorban, hogy a fő utak az iparhoz vezessenek és mindenhol könnyen megközelíthető legyen. Nagyon szépen kirajzolódnak a város főtengelyei, melyek egymásba érve végül a Vasműnél kötnek ki. A Béke városrész messzinek mondható a Vasműtől, azonban az erdőn át könnyedén oda érhetek a dolgozók, lerövidítve ezzel az utat maguk számára. A külső infrastruktúra is szép fejlődésen esett át, autópálya, vasút, főút, valamint vízi útvonal is kapcsolódik a városhoz, mutatva ezzel a város fontosságát az ipara végett.

A szociális és közszolgáltatások előtérbe kerülésének lényege az volt, hogy igyekeztek ezeket is minél több helyen elérhetővé tenni a lakók számára, hogy „ott legyen helyben minden”, például bölcsődék, óvodákat, iskolákat és egészségügyi intézményeket építettek a legtöbb városrészbe/lakótelep közelében. Ez leolvasható a térképekről szintén nagyon szépen kirajzolódik, hogy tényleg fontos szempont volt a tervezés és megépítés során, egyedül a közép- és felsőoktatás intézményei azok, amik nem találhatók meg mindegyik városrészen, inkább csak a központban.

Térszerkezeti változásra a legjobb példa összehasonlítani Dunaújvárosban belül az Óvárost és a központot. Azon városok közé tartozik a vizsgát terület, ahol nagyon szépen elkülönül az, hogy milyen volt régen egy falusiasabb beépítés szerkezete és milyen az ipari fejlődéssel épült városrésze. Egy

bizonyos közöspont van a kettő szerkezet között, ez pedig a főtér. Méretükben eltérnek ugyan, fontosságukban azonban nem. Az Óvárosnak régen volt egy kis tere, melyet a városépülésével átformáltak és úgymond „elvettek”, azonban ennek most a visszaállítása kezd újra az előtérbe kerülni a városban.

Az utolsó pont pedig a kulturális hatások és hagyományok kialakulása. Hagyományokat nem igazán hozott magával Dunaújvárosba az ipari fejlődés, azonban a kulturális hatásokat igen. A város együtt épült meg a Vasművel, így maga a vas és acél fontos szerepet játszik a város és a lakói identitásában. Nagyjából a 70' években szoborparkot alakítottak ki Dunaújvárosban, melyben az itt gyártott acélból készült szobrokat állították ki. A Felső-Duna part teljes hosszában el vannak helyezve, illetve az Alsó-Duna parton is található jó pár. Összesen 58 alkotás készült.

A vizsgálat során bebizonyosodott, hogy Dunaújváros példája jól mutatja, hogyan formálhatja át az ipari fejlődés a városok szerkezetét és életét, valamint azt, hogy ezek hogyan hathatnak ki a városi kultúrára és közösségekre is.